

of formal and structural connection within the hypertext; 4) author's unpredictability of establishment of connection between components and openness for continuous replenishment (possibility of the recipient independently to establish connection between texts and to enter them into structure of the hypertext, increasing the hypertext); 5) opportunity to have a computer format.

We offer such definition of the hypertext: the hypertext is set of texts, this set is not linearly organized, is opened for replenishment, consisting from semantically (a subject, idea, a modality) and / or structurally (composition, features of the syntactic organization) the interconnected texts which are in different relationships and which the recipient establishes independently and in any sequence. These signs of the hypertext cause its didactic potential if to use this technology correctly, rationally, it promotes realization personal focused, individual, activity, the professional directed and system approaches to training. However the hypertext technology, as well as other types of modern information and communicative technologies, is only a supportive application of training. The main role belongs to the teacher who has to define relevance and possibility of use of this technology in educational process, to develop and introduce it in training process.

СМИСЛ ЯК ПРОВІДНИЙ СУБ'ЄКТИВНИЙ ЕЛЕМЕНТ У СТРУКТУРІ СВІДОМОСТІ

УДК: 378+37.015.3+128.028.7

Варс І. С.

У статті розглядається проблема смислової сфери як провідної складової у структурі свідомості людини. Позначено місце, роль і форма смислу в побудові рівневої організації системи особистісних смислів у складі свідомості, що забезпечує функціонування самої особистості.

Ключові слова: смисл, смислова сфера, свідомість, значення, особистісний смисл.

СМЫСЛ КАК ВЕДУЩИЙ СУБЪЕКТИВНЫЙ ЭЛЕМЕНТ В СТРУКТУРЕ СОЗНАНИЯ

УДК: 378+37.015.3+128.028.7

И.С. Варс

В статье рассматривается проблема смысловой сферы как ведущей составляющей в структуре сознания человека. Обозначены место, роль и форма смысла в построении уровневой организации системы личностных смыслов в составе сознания, обеспечивающей функционирование самой личности.

Ключевые слова: смысл, смысловая сфера, сознание, значение, личностный смысл.

MEANING AS A LEADING SUBJECTIVE ELEMENT IN THE STRUCTURE OF CONSCIOUSNESS

The problem of sense sphere as a leading component in the structure of human consciousness. Marked the place, role and meaning in the form of construction of tiered organization of personal meanings as part of consciousness, ensuring the functioning of the personality.

Keywords: *meaning, sense sphere, consciousness, meaning, personal meaning.*

Постановка проблеми. Смысл є особливою психологічною реальністю, ігноруючи яку, неможливо побудувати досить повну теорію ні особистості, ні свідомості, ні діяльності [8, с. 78]. Введення поняття особистісного смислу як одиниці свідомості (О.М. Леонтьєв) зіграло важливу роль у подоланні чисто інтелектуалістського трактування свідомості як «со-знання» (спів-знання, сумісного, спільного знання, суми знань про світ), а також для вирішення проблеми співвідношення індивідуальної і суспільної свідомості в житті особистості, висловлює функціонування значень в процесах діяльності конкретних індивідів. Смысл створює упередженість у свідомості людини, пов'язує її значення з реальністю самого людського життя, з його мотивами і цінностями, потребами.

Функціонування індивіда на різних етапах життєдіяльності здійснюється завдяки смислової системі. Завдяки використанню цього поняття свідомість постає як така, що має смисловий і системний характер (Л. С. Виготський), особистість – як система смислових утворень (Б. С. Братусь), діяльність – як те, де «реалізуються життєві смисли» (О. М. Леонтьєв), а поведінка – як те, що регулюється розумінням смислу і оцінкою людини своїх дій (Д. М. Узнадзе).

У психології смысл визначається як категорія об'єктивно-суб'єктивна. Однією своєю частиною він розташований поза суб'єктом – в об'єктах сприйняття, осмислення, діяльності. Іншою частиною смысл належить суб'єкту і є одиницею свідомості.

Суб'єкту смысл відкривається як об'єктивна значимість. Вирішальна роль смислової регуляції у життєдіяльності людини та здатність смислових структур забезпечити уявлення про динамічну смислову систему, яка виражає змістовні характеристики особистості як цілого і виступає одиницею її аналізу, дозволяє розглядати свідомість як таку, що має смисловий і системний характер (Л.С. Виготський, О.Г. Асмолов). Таким чином, автономна смислова система особистості, що містить особистісні смисли, установки, мотиви, поряд з іншими особистісними утвореннями, визначає динаміку особистості, яка відображає її внутрішню єдність і регульовальну спрямованість поведінки.

Існує думка, згідно з якою, у психології смислова сфера свідомості досліджується аналізом втілення смислу в значеннях і видученням смислів із ситуації або наділення ситуації смислами, що складаються в означуванні смислів і в осмисленні значень. Означити смысл – значить затримати реалізацію програми дій, програти її, продумати. Осмыслити значення, навпаки, значить усвідомити уроки із здійсненої програми дій, взяти її на озброєння або відмовитися від неї, почати шукати новий смысл і відповідно до нього будувати програму нової дії [11, с. 189].

Отже, мета статті полягає у визначенні смислової сфери як провідної складової у структурі свідомості людини. Місце, роль і форма смислу в побудові рівневої організації системи особистісних смислів у складі свідомості забезпечує функціонування самої особистості.

Теоретичний аналіз проблеми. У вітчизняній психології смисл вивчається як: а) одна з основних категорій психології (О.Г.Асмолов, Л.С.Виготський, О. М. Леонтьєв, Б.Ф.Ломов, С.Л.Рубінштейн); б) центральна спрямованість особистості (Б.Г.Ананьєв, В.М.М'ясищев); в) життєва стратегія (К.О.Абульханова-Славська, Ю.М.Забродін, В.П.Зінченко, М.Кальвіньо, М.К.Мамардашвілі, В.В.Столін); г) установка (О.Г.Асмолов, Д.М.Узнадзе).

Розвиток теорії смислу в психології відбувався за наступними етапами. Першим етапом можна назвати диференціацію понять значення і особистісний смисл, перехід проблеми до особистісно-смислового рівню. Наступний етап – розвиток ідей смислоутворення, структурування понять про різні смислові утворення; вивчення їх системи, механізмів, динаміки і взаємодії. Третій етап – спроба інтегрувати підходи у вивченні категорій смислу, створення теорій, що розкривають природу смислу, створення психологічних методологічних підходів. На думку Д.О. Леонтьєва, цей етап характеризується виникненням «класифікації смислових утворень (О.Є. Насіновська та ін.), виділенням «смислової сфери особистості» (Б.С.Братусь), концепції смислової динаміки (Ф.Ю. Василюк), смислової саморегуляції (Б.В. Зейгарник) [8].

Поняття смислу виступає в якості одного з ключових пояснювальних понять в психології, починаючи з 1940-х років. Було розроблено цілу низку споріднених понять до поняття смислу, наприклад, «особистісний смисл» (Л.С.Виготський, О.М.Леонтьєв), «смислова установка» (О.В.Запорожець), «смислове утворення» (В.К.Вілонас, О.Є.Насіновська, Є.В.Субботський, О.Г.Асмолов, Б.С.Братусь та ін.), «смисловий конструктор» (В.В.Столін), «смисловий зв'язок», «смислова диспозиція» (Д.О.Леонтьєв), «операційний смисл» (О.К.Тихомиров), «смислотворчий мотив» (О.М.Леонтьєв), «основна життєва спрямованість» (Б.Г.Ананьєв), «окремі смислові утворення», «вербальний смисл» (В.К.Вілонас).

Спочатку проблема смислу розглядалась дослідниками в контексті свідомого суб'єктивного осмислення світу через переживання. Наприклад, Е.Гуссерль, показав, що будь-яке свідоме переживання є подія смислу, а володіння смислом - основний характер свідомості взагалі, яка завдяки цьому є не тільки переживанням, а переживанням, що володіє смислом. Згідно з Гуссерлю, саме інтенція свідомості перетворює пережиті явища і предмети в певні «смислові єдності». М.Хайдеггер також вказує на те, що лише в людській свідомості світ набуває свого смислу, вбудовуючись у певний смислотворчий контекст [2]. Значення смислової сфери особистості, спрямованість на її реалізацію і пошук смислу знайшли відображення в роботах З.Фройда, який запропонував динамічну і структурну модель свідомості, а також в працях А.Адлера, К.-Г. Юнга, Е. Фромма, В. Франкла, де смисл буття пов'язаний із свідомістю, рефлексією і детермінований культурою та соціумом.

У 1931-1934 роках Л.С. Виготський позначив проблему структури свідомості, що знайшло своє вираження в монографії «Мислення і мова». Цією роботою було покладено початок вивчення смислової структури свідомості.

Аналізуючи структуру свідомості, автор поділяв її будову на системну і смислову, маючи на увазі під системною будовою складну сукупність окремих її функцій, специфічну для кожного віку, а під смисловою — систему узагальнень, за допомогою яких людина осмислює світ. Інтеграція афективних та інтелектуальних процесів свідомості, на думку Л.С. Виготського, і становить смислову динамічну систему. Визначаючи смисл як сукупність всіх психологічних факторів, як складне динамічне утворення, він вводить поняття «смислове поле» [4].

Так, наприклад, він пише, що свідомість в цілому має смислову будову. Ми судимо про свідомість залежно від смислової будови, тому що смислова будова свідомості — ставлення до зовнішнього світу [12]. Л.С.Виготський писав: «Смислотворча діяльність значень призводить до певної смислової будови самої свідомості» [4, с. 162]. Л.С.Виготським запропоновано розгляд поняття «значення» як одиниці аналізу смислової будови свідомості, яка об'єднує суб'єктивну і об'єктивну свідомість, а сам термін «смисл» отримує інтерпретацію через звернення до мотивувальної сфери свідомості, яка охоплює потреби, інтереси, спонукання, афекти і емоції [4].

Таким чином, за Л.С. Виготським, рівень усвідомлених смислів (свідомість) є вищим рівнем психічного відображення, а змістотворча діяльність значень призводить до певної смислової будови самої свідомості [3].

У 1940 році послідовник Л.С.Виготського О.М. Леонтьєв виділяє поняття «смисл» у контексті зоопсихології та еволюційної психології і наділяє його різними смисловими механізмами тваринного (біологічний смисл) і людини (свідомий смисл). Він пише: «Виникнення в ході розвитку суспільних відносин свідомості «Я» і є виникнення свідомого смислу. Смисл і є «для мене смисл!» [3, с. 189].

Наступним етапом розвитку смислової сфери є введення О.М. Леонтьєвим у 1947 році поняття «особистісний смисл». Трактуючи значення як узагальнене «відображення дійсності незалежно від індивідуального, особистого ставлення до неї людини», він говорить про особистісний смисл як про суб'єктивне значення даного об'єктивного значення, що є близьким до ідеї Л.С. Виготського про взаємодію афекту і інтелекту, і про афективне ставлення до дійсності як специфічної для людини здатності [3 с. 285].

О.М. Леонтьєв у своїй роботі «Діяльність. Свідомість. Особистість» (1977) представив особистісний смисл не в парадигмі діяльності, а як детермінанту свідомості. На думку вченого, у процесі розвитку індивід, оволодіваючи мовленням, інтроскує смисли і мовні значення, долучаючись до «спільного знання», що і є процесом формування свідомості. Смисл не належить дійсності, так само як і не належить самому суб'єкту. Це суб'єктивно-об'єктивна категорія.

Ідея буттєвої і рефлексивної свідомості Л.Фейєрбаха, а також висунуті Л.С. Виготським загальні положення про смислові утворення свідомості, отримали свій розвиток у теоретичній концепції О.М. Леонтьєва про структуру індивідуальної свідомості як єдності його складових — «чуттєвої тканини», «значення», «особистісного смислу». Ця концепція доповнилася пізніше поняттям «біодинамічної тканини» свідомості, введеної В.П. Зинченко та Є.Б.Моргуновим [6].

Чуттєва тканина свідомості, на думку О.М. Леонтьєва, є переживанням «почуття реальності». Особлива функція чуттєвих образів свідомості полягає в тому, що саме завдяки чуттєвому змісту свідомості світ виступає для суб'єкта як існуючий не в свідомості, а поза її межами – як «об'єктивне поле» і об'єкт її діяльності [7].

Значення – це зміст, який пов'язується з тим чи іншим виразом мови, тобто, це зміст слів, схем, креслень та ін., який зрозумілий усім людям, що говорять однією мовою, належать до однієї культури або до близьких культур, які пройшли схожий історичний шлях. У значеннях узагальнюється та зберігається для наступних поколінь досвід людства. Значення, на думку О.М. Леонтьєва, не існують у свідомості тільки об'єктивно, вони суб'єктивно фарбуються, набувають певної упередженості.

Біодинамічна тканина – це узагальнене найменування для різних характеристик живого руху і предметної дії. Біодинамічна тканина – це спостережувана зовнішня форма живого руху. Вона заповнюється когнітивними, емоційно-оцінними смисловими утвореннями.

Введення поняття особистісного смислу як одиниці свідомості (О.М. Леонтьєв) зіграло важливу роль у подоланні чисто інтелектуалістичного трактування свідомості як «усвідомлення» (спів-знання, сумісного, спільного знання, (суми знань про світ), а також для вирішення проблеми співвідношення індивідуальної і суспільної свідомості в житті особистості.

Особистісний смисл, як зауважує Д.О.Леонтьєв, є усвідомлена людиною значущість певних об'єктів і явищ дійсності у зв'язку з її мотивами, потребами і ціннісними орієнтаціями. Особистісний смисл служить основою діяльності, виконує регульовальну функцію. Особистісні смисли відображають ставлення мотиву до мети, породжувані дійсними життєвими відносинами людини і є найважливішими утвореннями свідомості. Якщо чуттєва тканина пов'язує у свідомості суб'єкта значення з реальністю об'єктивного світу, то особистісний смисл пов'язує їх з реальністю самого життя суб'єкта в цьому світі, з його мотивами.

Можна зазначити, що створення упередженості людської свідомості і є функція особистісного смислу. Особистісний смисл відображає суб'єктивну значимість тих чи інших подій, явищ дійсності до інтересів, потреб, мотивів людини. Реалізуючись у сфері індивідуальної свідомості, значення набуває особливого, тільки йому властивого особистісного смислу.

У роботах В.П. Зінченка смисл являє собою форму свідомості; він є реальною психологічною «одиницею свідомості». Різні види значень В.П.Зінченко співвідносить з іншими складовими свідомості. У цьому співвідношенні відображена послідовність формування цих видів значення в онтогенезі.

Так, операціональні значення вступають у зв'язок з біодинамічною тканиною руху та дії, предметні значення – з чуттєвою тканиною, а вербальні – з особистісним змістом. Особистісний смисл розглядається як вкоріненість індивідуальної свідомості в бутті людини, тоді як у значенні відбивається взаємозв'язок громадського, культури з індивідуальною свідомістю суб'єкта. Особистісний смисл як складова свідомості тісно пов'язаний з іншими компонентами, і особливо із значенням, що знаходиться в рефлексивному шарі свідомості [6].

Поняття «смісл» О. Р. Лурія визначає як індивідуальне значення слова, виділене з об'єктивної системи зв'язків. Воно складається з тих зв'язків, які мають відношення до даного моменту і до даної ситуації. Це є привнесення суб'єктивних аспектів смислу. О.Р.Лурія доходить висновку про те, що вчення про розвиток смислового і системного значень слова може бути одночасно позначено як вчення про смисловий і системний розвиток свідомості. Це положення, а також виділення психологічної структури слова, може бути названо ключовим теоретичним положенням теорії свідомості О. Р. Лурії [9].

До середини 1970-х років відбувся наступний етап розвитку концепції особистісного смислу, ускладнення змісту поняття смисл, що характеризується появою низки нових споріднених понять, які описують різні аспекти смислової реальності. Д.О.Леонтьєв у монографії «Психологія смислу» (1998) досить конкретно охарактеризував місце, роль і форму існування смислу у свідомості.

Д.О. Леонтьєв (див. монографію «Психологія смислу») пише: «Смислова система особистості суть особливим чином організована сукупність смислових структур та їх взаємозв'язків, що забезпечує смислову регуляцію цілісної життєдіяльності індивіда. З урахуванням цього, для нас представляє інтерес смислова сфера з притаманними їй ціннісними орієнтаціями, яка внутрішньо організує зміст свідомості і забезпечує відносно стійку спрямованість потреб та інтересів суб'єкта, несучи регулятивну функцію і визначаючи послідовність його лінії поведінки» [8, с. 367].

Уточнюючи і систематизуючи концепцію смислової сфери особистості, Д. О. Леонтьєв виділяє три аспекти розгляду смислу: структурний аспект має на меті вивчення місця особистісного смислу в структурі діяльності, свідомості й особистості; генетичний аспект визначає породження, формування і зміну смислу; функціональний відбиває уявлення про місце і роль смислу в діяльності серед інших психічних процесів [8, с. 85]. Так само автором було позначено шість видів смислових структур: особистісний смисл у вузькому значенні терміну, який розуміється як складова свідомості смисловий конструкт, смислова установка, смислова диспозиція, мотив і особистісна цінність [8, с. 127].

Д.О. Леонтьєв виділяє компоненти свідомості в процесі суб'єктивного відображення дійсності таким чином: 1) образ світу; 2) психологічні механізми, що володіють буттєвими характеристиками по відношенню до свідомості в смислі індивідуально-психологічної реальності (провідні структури образу світу); 3) підсистема, що здійснює співвіднесення образу світу із смисловою сферою особистості, що надає компонентам образу особистісно-смислове забарвлення; 4) підсистема свідомості — внутрішній світ людини; 5) рефлексія — унікальна людська здатність довільно маніпулювати образами в полі свідомості і направляти промінь усвідомлення на об'єкти і механізми [8, с. 143,144].

Отже, смисл постає перед нами як ставлення, яке зв'язує об'єктивні життєві відносини суб'єкта, предметний зміст свідомості і предмет будови його діяльності.

Це упереджене ставлення процесів психіки до процесів життя. По суті, смисли та смислові механізми присутні майже в усіх позначених вище

підструктурах. По-перше, це внутрішній світ, смислові структури якого виступають як змістові джерела або інстанції по відношенню до більш поверхневих, образних структур свідомості. По-друге, це підструктура осмислення образу. По-третє, це самі образи. І, по-четверте, це механізми рефлексії, по відношенню до яких смислові змісту виступають в якості одного з можливих об'єктів або мішеней [8, с. 145].

Інакше кажучи, смисли і смислові механізми присутні майже в усіх позначених вище підструктурах свідомості. Наприклад, змістоутворювальні інстанції по відношенню до більш образних структур свідомості виступають в смислових конструктах внутрішнього світу. Також смисли реалізують себе в підструктурах осмислення образу. Особистісний смисл присутній і в самих образах. Результатом рефлексивної розробки смислів виступають трансформації останніх.

Таким чином, на думку Д.О. Леонтєва, представлена структура дозволила охарактеризувати місце, роль і форму існування смислу у свідомості. Отже, смисл постає перед нами як відношення, що пов'язує об'єктивні життєві відносини суб'єкта, предметний зміст свідомості та предмет і будову його діяльності.

На думку А. Ю. Агафонова, смисл розуміється як унікальний психічний продукт, такий, яким є людське життя, свідомий досвід кожної людини. Автор позначив наступні критерії та особливості смислу, а саме, незмінність, стійкість і визначеність смислу, внутрішню логічну впорядкованість, закінченість і структурованість, суб'єктивну достовірність (засновану на внутрішній несуперечності), предметність [2, с. 115].

Ці властивості смислу дозволяють свідомості утримувати мінливу дійсність, бачити за явищем сутність, будувати стійку смислову картину світу. Смисл впорядковує образи в цій картині, надає їй логічної цілісності і суб'єктивної достовірності. Він стає опорою буття людини, перетворюючи хиткість світу в логічно струнку будівлю доцільних зв'язків і відносин. Зазначені особливості дозволяють змісту виступити в якості орієнтира в процесі життя людини і дозволяють йому будувати цілеспрямовану діяльність [2].

Всі психічні процеси потрібно «побачити» через призму категорії «смисл» з тим, щоб показати, що продукти психічної активності людини, стаючи змістом психічного досвіду (змістом пам'яті), перетворені в смисловий матеріал, що, в свою чергу, дозволяє в майбутньому при реалізації свідомої діяльності (процедур розуміння) враховувати минулий досвід роботи свідомості. А. Ю. Агафонов показав, що завдяки тому, що психічна активність носить осмислений характер, суб'єкту пізнання відкривається предметна картина пов'язаних в систему елементів, а не безглуздий хаос різних предметів (зорове сприйняття), а не какофонія звуків (слухове сприйняття), і не нескладний асоціативний потік (мислення). Свідома регуляція життєдіяльності допускає знання про те, чим є середовище існування, в якому здійснюється така регуляція; а також про те, який можливий результат здійснюваних дій. Така регуляція і антиципація можуть бути зрозумілими тільки як функції смислу [2, с. 145].

Вищесказане дає можливість зробити висновок про те, що смисл є результатом відношення між суб'єктом і об'єктом або явищем дійсності, яке визначається місцем об'єкта (явища) у житті суб'єкта, та виокремлює цей об'єкт в

образі світу. Смісл є присутнім в структурах свідомості, які регулюють поведінку суб'єкта по відношенню до даного об'єкту або явища.

Висновки. Згідно із викладеним, ми можемо зробити висновок про те, що смісл є однією з головних складових свідомості. Він пов'язує її значення з реальністю самого людського життя, включаючи поняття, значення, мотиви, вміння, дії та вчинки, соціальні норми, ролі, ідеали і цінності, усвідомлені як «значення-для-мене». Будучи продуктом внутрішньої активності свідомості, рефлексії, інтроспекції або будучи неусвідомленим, визначає спрямованість суб'єкта в життєдіяльності людини і проявляється у свідомості як почуття, інтерес, емоція, значення, переживання. Особистісний смісл є одиницею свідомості, а значить, може супроводжувати або перешкоджати вибору того чи іншого рішення, визначаючи оптимальне співвідношення об'єктивного з суб'єктивним в житті індивіда, дозволяючи позначати місце і роль людини в системі індивідуальних і соціальних позицій.

Література

1. Агафонов А.Ю. Смысл как единица анализа психического / А.Ю. Агафонов // Вестник СамГУ, 1998. — №3(9). — С. 9-14.

2. Агафонов А. Ю. Основы смысловой теории сознания / А.Ю. Агафонов. — СПб. : Издательство «Речь», 2003. — 296 с.

3. Выготский Л. С. Собрание сочинений: [в 6 т.] / Гл. ред. А. В. Запорожец, вступ. ст. А. Н. Леонтьев. — М. : Педагогика. —1982. Т. 1. — 1982. — 488 с.

4. Выготский Л. С. Собрание сочинений: [в 6 т.] / Гл. ред. А. В. Запорожец, вступ. ст. А. Н. Леонтьев. — М. : Педагогика. — 1982. Т. 2. Мышление и речь. — 1982. — 361с.

5. Гордеева О. В. Проблема сознания в трудах Л. С. Выготского / О.В. Гордеева // Мир психологии. — 1999. — № 1(17). — С. 111-118.

6. Зинченко В.П. Миры сознания и структура сознания / В.П.Зинченко // Вопросы психологии. — 1991. —№ 2. — С. 15-36.

7. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. 2-е изд. / А.Н. Леонтьев. - М. : Политиздат. —1977. — 304 с.

8. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности / Д.А.Леонтьев. — М. : Смысл, 1999. — 487 с.

9. Лурия А.Р. Эволюционное введение в психологию. Материалы к курсу лекций по общей психологии / А.Р.Лурия. — М. : МГУ, 1975. — 128 с.

10.Серый А. В. Система личностных смыслов: структура, функции, динамика / А.В.Серый. — Кемерово : Кузбассвузиздат, 2004. — 272 с.

11.Слободчиков В.И. Основы психологической антропологии. Психология человека: Введение в психологию субъективности: Учебное пособие для вузов / В.И. Слободчиков, Е.И. Исаев. — М. : Школа-Пресс, 1995.— 384 с.

12.Словарь Л. С. Выготского / [авт.-сост. Е. Н. Высоцкая и др.]. — Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова, Фак. Психологии. — Москва : Смысл, 2004. — 118 с.

13.Психология личности. Учебное пособие / [под ред. проф. П.Ермакова, проф. В. А. Лабунской]. — М. : Эксмо, 2007 — 653 с.

MEANING AS A LEADING SUBJECTIVE ELEMENT IN THE STRUCTURE OF CONSCIOUSNESS

VARE Irina

Abstract. *Sense is a special psychological reality, without which it is impossible to identify categories such as consciousness, personality, behavior and activities. Concept of meaning indicates that consciousness because of its accessories to a living subject is not only co-knowledge, but also attitudes and values ??expressed in the functioning of the processes of activity of specific individuals.*

Meaning is one of the main generators of consciousness creates bias human consciousness, connects the values ??of the reality of human life, including the concepts, values??, motivations, skills, actions and behavior, social norms, roles, ideals and values??, perceived as «sense - for – me». Being a product of the intrinsic activity of consciousness, reflection, introspection or being unconscious, determines the orientation of the subject in human life and consciousness as manifested in a sense, interest, emotion, meaning, experience. Personal sense of consciousness is referred to as a unit, and hence may accompany or hinder the choice of a decision, indicating the optimum ratio objective with the subjective life of the individual and thus determine the place and role of human in the system of individual and social positions.

Keywords: *meaning, sense sphere, consciousness, meaning, personal meaning.*

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТСТВА ЯК ПРЕДМЕТ СУЧАСНОГО НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

УДК 378.937+378.125

Мірошніченко О.В.

У статті розкрито сутність поняття «самостійна робота» у контексті підготовки студентів. Розглянуто погляди А. Дістерверга, Ж-Ж. Руссо, І. Песталоцці, Я. Коменського, К. Ушинського, П. Гальперіна, І. Харламова та ін.

Ключові слова: *самостійна робота, самостійне мислення, самостійність, активність, пізнавальна діяльність.*

В статье раскрывается сущность понятия «самостоятельная работа» в контексте подготовки студентов. Рассмотрены взгляды А. Дистерверга, Ж-Ж. Руссо, И. Песталоцци, Я. Коменского, К. Ушинского, П. Гальперина, И. Харламова и др.

Ключевые слова: *самостоятельная работа, самостоятельное мышление, самостоятельность, активность, познавательная деятельность.*

The article outlines the essence of “individual work” concept in the context of students’ education. It describes the views of A. Disterveg,